

Szöllősi Gábor

Tükör a Szekszárdon induló szociális munkás képzésről

Több éves előkészület után 1989 nyarán engedélyezték, hogy Szekszárdon szociális munkás képzés induljon. 1989-ben kísérletként, aztán pedig rendszeresen indítunk újabb évfolyamokat.

A minisztériumok, felsőoktatási intézmények már ismerik a képzés tervét. Úgy gondoljuk, itt az ideje annak, hogy szélesebbre tárjuk a kapukat és kapcsolatot teremtsünk minden érdekelttel. A kapcsolatkeresés első jelentős lépésének szánjuk ezt a bemutatkozást.

„Beiskolázási körzet” nincs, így az ország minden részéről jöhetnek hozzánk hallgatók. Elsősorban azonban a tágabb régióra számítunk. Feltételezzük, hogy a végzett szakemberek is ugyanitt helyezkednek el.

Nem szeretnénk egyedül bábáskodni az új képzés felett. Újfajta együttműködési formákat és tartalmakat akarunk kialakítani.

Kapcsolatot keresünk

- a középiskolákkal,
- a szakmai gyakorlat lehetséges helyszíneivel,
- a leendő munkáltatókkal, és
- bárkivel, aki hasznosnak érzi az együttműködést.

MIT ÉRTÜNK SZOCIÁLIS MUNKÁS KÉPZÉSEN?

A szekszárdi képzés helye a többi szociális képzés között

A szociálpolitika számára többféle szakembert tartanak szükségesnek.¹ Ezek:

- a) elméletileg magasan képzett társadalom- és szociálpolitikai szakemberek;
- b) szociálpolitikai oktatók;
- c) szociális igazgatási (és társadalombiztosítási) ügyintézők;
- d) a szociális szakszolgálat magasan képzett szakemberei; (Ez a szakember-típus felel meg annak, amit külföldön szociális munkásnak hívnak.)
- e) a szociális szakszolgálat középszintű szakemberei; (Olyan dolgozók, akik egy sor konkrét segítő munkát kulturáltan ellátnak — az

anya helyettesítését, gyermekfelügyeletet stb. — és szerepük — egészségügyi analógiával — az ápolónőkéhez hasonló.)

f) a szociális szakszolgálat *segéderői*. (Egy sor szociális feladathoz nem kell különleges, közép- vagy felsőfokú végzettség, csak néhány technika ismerete és kulturált emberi beállítottság szükséges. A segéderők jelentős hányada önkéntes társadalmi munkás vagy rész-foglalkozású lehet.)

Számos képzés már elindult, illetve indulóban van.

A fenti a) és b) pont alatti szakemberek képzését az ELTE vállalta.

A c) alatti szakembereket az Államigazgatási Főiskola és a szegedi jogi kar képezik.

A d) alatti szakembereket — a szociális munkásokat — a *szekszárdi főiskola*, a Bárcei Gusztáv Gyógypedagógiai Tanárképző Főiskola, a szegedi egészségügyi főiskolai kar és más intézmények fogják képezni.

Az e) pontban említett középiskolai képzések országszerte több helyen megindultak: gimnáziumi humán szolgáltató fakultációként illetve szakközépiskolai szakként.

Szociális munkás oklevelet adunk

A szekszárdi főiskola tehát egyike lesz azoknak az intézményeknek, ahol *szociális munkás* főiskolai oklevelet lehet szerezni.

A „szociális munkás” kifejezés a világszerte elterjedt „social worker” magyar fordítása. Magunk is kísérleteztünk más névvel, a szakma is többféle nevet használt.

A világban a szociális területen dolgozóknak csak egyike a szociális munkás. A szociális munkások azonban egyetlen szakmához tartoznak — még ha specializálódnak is. Ennek a szakmának saját neve, identitása, feladatköre, eszközkészlete és szakmai értékrendszere van.

Hazánkban sokan és sokféle munkakörben végzik a munka résztevékenységeit. Néhányan már valóban a szó *teljes értelmében* vett szociális munkát végeznek (pl. a családgondozók). Eddig azonban hiányzott a szakma közös neve, identitása és más egyéb kelléke. Mára megindult az egységesedési folyamat, és a „szociális munkás” megnevezés is elfogadottá vált.

Főiskolánk nem akármilyen szociális feladatra, hanem erre az egységessé váló szakmára kíván szakembereket képezni.

A hazai szociálpolitikai rendszer átalakulóban van. Számítunk arra, hogy egy ideig nem mindenütt művelnek a szó teljes értelmében vett szociális munkát. Ezért a nálunk végzett hallgatóknak alkalmasnak kell lenniük arra, hogy

- ahol lehet, szociális munkakört töltsenek be,
- ha más munkakörbe kerülnek, építsék bele a munkába a szociális munka eljárásait, technikáit, értékeit.

Ki a szociális munkás és mit csinál?

Néhány meghatározás: „A szociális munkás egy olyan, kettős hatású professzionális szolgálatást értünk, amely:

— egyrészt segítséget nyújt egyéneknek, csoportoknak és közösségeknek problémáik megoldására,

— másrészt hozzájárul ahhoz, hogy megszűnjenek vagy mérséklődjenek azok a strukturális okok, amelyek a problémákat létrehozzák.”²

„A szociális munka fogalma olyan folyamatokat jelöl, amelyek révén a szociálpolitikai intézmények egyéneknek, csoportoknak vagy közösségeknek ahhoz nyújtanak segítséget, hogy a társadalomban való funkcionálásuk problémáit jobban meg tudják oldani. A szociális munkán belül megkülönböztethető az egyedi esetkezelés, egyéni szintű szociális munka (casework), a szociális csoportmunka (groupwork), és a közösségi szintű szociális munka (community work).”³

Némileg önkényesen kiemelve egyes ismérveket, a szociális munkát mi a következőképpen határozzuk meg:

— önálló szakma;

— a szociálpolitikai intézményrendszer, azon belül a személyes szociális szolgálatok egyik részterülete;

— végzéséhez felsőfokú tanulmányok szükségesek, valamint az azokat lezáró oklevél;

— a képzés során el kell sajátítani az elméleti alapismereteket, a szakma szakismereteit, valamelyik speciális terület külön ismereteit, a szociális munka eljárásait és módszereit, az intézményi környezetben való eligazodást, a szakma etikai és morális elveit, értékeit;

— az oklevél megszerzésének elengedhetetlen feltétele a sikeresen végzett szakmai gyakorlat;

— a szociális munkás célja az ügyfél irányában az, hogy segítse őt a teljes értékű emberi élet megvalósításában, reális választási lehetőségek megteremtésében, ugyanakkor képessé tegye az önállóan való boldogulásra;

— célja általánosan a társadalom szociális problémáinak feltárása és kiküszöbölése;

— a szakma mindennapja nem elméleti, hanem gyakorlati szervezővégrehajtó munkát igényel;

— a szociális munkás önállóan vagy egy team tagjaként, de mindig önálló felelősséggel dolgozik;

— ügyfele egy személy, család, csoport vagy közösség;

— az ügyfél nemcsak a társadalom perifériájáról, hanem potenciálisan bármely részéről kikerülhet;

— a szociális munkás köteles tiszteletben tartani az ügyfél személyi szabadságát, méltóságát, és mindig meg kell fontolnia, hogy más ember életébe beavatkozhat-e;

— a szociális munkás köteles betartani a szakma etikai követelményeit;

— továbbá a törvényes rendelkezéseket és saját munkáltatójának utasításait;

— eszközei a kliens személyiségének támogatására, másrészt a kliens körülményeinek javítására irányulnak.

A szociális munka kétirányú tevékenységet jelent: „A *mentálhigiénés* szemléletű szociális szolgáltatási rendszer segítheti élettechnikák közvetítését, kulturált magatartás-minták elsajátítását. Segíti az egyént válságos helyzetekben, hogy azokat maga és környezete számára a lehető legkedvezőbben tudja megoldani.

De nem szakosodik csak a «lélekre». Az egyéni, családi és egyéb

problémákban is segít: felvilágosít, ha kell gazdasági segítség szerzését kezdeményezheti vagy egyéb szükséges lépést tesz, sürget, elintéző ügyleteket.”⁴

Telkes József lényegesnek tartja, hogy a család úgy érezze, olyan személyre talált, „aki ügyeik elintézésében, személyes problémáik megoldásában *szakértő* (ebben a vonatkozásban a szerepe az orvoséhoz, tanáréhoz hasonlít), és olyan jóindulatú *segítő*, aki (az előbbi szakemberekkel ellentétben) nem a hivatali kontroll képviselője, nem tart olyan távolságot, mint a felsoroltak, hanem személyesen, közvetlenül vesz részt a kapcsolatokban.”⁵

Jól szemlélteti a szociális munkás feladatait — persze csak egy részterületen —, amit Puruczky Erzsébet a családdal kapcsolatos munkánál felsorol:⁶

- a) Gyermekneveléssel-gondozással szorosan összefüggő tanácsok (pl. étkezésre, öltözködésre, bánásmódra, iskolához való viszonyra irányuló javallatok).
- b) Egészségnevelési, egészségügyi felvilágosítás irányába ható vezetés (pl. az orvosi ellátás igénybevételi lehetőségének megteremtése).
- c) Munkalehetőségek felkutatása, abban való közvetítés.
- d) Szociális juttatás lehetőségeinek, különböző formáinak számontartása, szükség esetén folyamatos biztosítása.
- e) A családi tér külső rendezettségére, tisztaságára vonatkozó javaslatok és elvárások. Esetenként a család jövedelmének praktikusabb felhasználása.
- f) Hatósági szervekkel való ügyintézés menetében szükség esetén képviselő a családgondozó. Fejletlen vagy hiányzó szociális ügyesség esetén kérvények, beadványok megírásával is közreműködik.

Ki nem szociális munkás? (Néhány szó a szociális terület más szakembereiről.)

A szociális munkás szakma egységgé fog válni és bele fog tartozni a szociális segítő munkát végzők egy része. Am e szakma sem fogja magába olvasztani a szociális terület összes dolgozóját.

A külföldi tapasztalatok is ezt igazolják. A szociális munkásokon kívül léteznek a *bennlakásos intézmények dolgozói*, a terepen vagy másutt *tényleges gondozást* nyújtó személyek, a szociális *igazgatás* szakemberei, továbbá a pszichológusok, gyógypedagógusok, nevelők, ápolók stb.⁷

Külföldön ezekre az eltérő feladatokra különböző képzések készítik fel a hivatásos vagy önkéntes dolgozókat.

A magyar szociális munkás sem boldogulhat a gondozási feladatokat ellátó hivatásos, részfoglalkozású vagy önkéntes segéderők nélkül, vagy a középfokon kiképzett szociális asszisztensek nélkül.⁸

A szociális munkás képzés Magyarországon sem vállalja az intézetekben dolgozó nevelők, valamint az igazgatási szakemberek kiképzését. (Noha egyéb szakember híján a szociális munkás is alkalmas lehet e feladatokra.)

A szociális munkásokat foglalkoztató vagy igénylő területek

A szociális alapellátásnak az alábbi feladatokat kell legalább ellátnia:⁹

- a) rendszeres segítség az otthonukban egyedül élő időseknek;
- b) rendszeres segítség azoknak a családoknak, amelyek a szokásosnál nagyobb terheket vállalnak (pl. fogyatékos gyermek otthoni gondozásával);
- c) alkalmi segítség a fentihez hasonló, de átmeneti helyzetekben (a gyermek otthoni ellátásában, ha pl. az egyik szülő súlyosan megbetegszik);
- d) komplex segítség krízishelyzetekben, válás, halál stb. esetén;
- e) hasonló jellegű, de tartós segítség deprivált, többszörösen hátrányos helyzetű családoknál, ahol voltaképpen állandósult krízishelyzetről van szó;
- f) hátrányos helyzetű közösségek segítése, amelynek révén a közösség — pl. cigánytelepi lakosság — képessé válhat bizonyos közös érdekek érvényesítésére.

A sokféle lehetőséget kínáló területeket csak felsorolászerűen említjük:¹⁰

- házassági tanácsadás;
- védőnői szolgálat;
- óvodai, iskolai gyermek- és ifjúságvédelmi munka;
- megyei Gyermek- és ifjúságvédő intézetek egyes munkakörei;
- nevelőotthonokból kiinduló családgondozás;
- gyámhatósághoz kapcsolódó családgondozás;
- gyermekideggondozók;
- pályaválasztási tanácsadók;
- fogyatékosok iskolái, intézetei;
- alkohol- és kábítószer-betegek gyógyításával foglalkozó egészségügyi intézmények;
- ideg- és elmeorvászati intézmények;
- öngyilkossági kísérletet elkövetők segítése;
- magányos, beteg, szociálisan gondozásra szoruló emberekkel foglalkozó intézmények;
- kórházak, klinikák;
- rendőri szervek gyermek- és ifjúságvédelmi területei;
- bírósági hivatásos pártfogók;
- javító-nevelő intézetek;
- nagy munkásszállások;
- üzemi családgondozók;
- munkaközvetítő irodák;
- társadalombiztosítási ügyfélszolgálat.

Ma még a felsorolt területeken, intézményekben nem mindenütt végzik a szó teljes értelmében vett szociális munkát. A közeljövő feladata, hogy ezeknél és másutt ez általánossá legyen. Ebben szerepük lesz a most kiképzendő szociális munkásoknak.

A KÉPZÉS ELMÉLETI ÉS GYAKORLATI RÉSZE

A szekszárdi képzés szerkezete¹¹

A képzés főiskolai szintű. Felvételi vizsgával lehet bejutni. A felvételi vizsga tantárgyi és alkalmassági vizsgából áll. Az alkalmassági vizsga a problémamegoldó készséget, a szociális érzékenységet és a tájékozottságot vizsgálja.

A tantárgyi vizsga tárgya — írásban és szóban — történelem. Szóbeli vizsgára biológia is választható.

Egyelőre csak nappali tagozatú oktatást indítunk. A képzési idő négy év. Az első három évben alapképzés folyik, a minden szociális munkás számára közös ismeretek átadására. A negyedik évben a hallgatók különböző speciális területeken mélyíthetik el tudásukat. (Jelenleg általános családgyógyász, illetve gyermekvédelmi specializációkra gondoltunk.)

A képzés erősen gyakorlat-orientált. A képzési idő durván 40%-a gyakorlati képzéssel telik. Az államvizsgát letett hallgató „általános szociális munkás” oklevelet kap. Egy betétlap tanúsítja, hogy milyen területeken szerzett speciális ismereteket. (A különböző egyetemek és főiskolák előreláthatóan posztgraduális kurzusokat fognak indítani a szak-szociális munkássá váló át- és továbbképzésre. Aki a specializációja irányában tanul tovább, az rövidebb idő alatt szerezhet szak-szociális munkási képesítést.)

Elméleti tárgyak

1. Szociológia-társadalomismeret tantárgycsoport:

- Bevezetés a szociológiába
- Társadalomstatisztika
- Társadalomtörténet
- Mai magyar társadalom
- Településszociológia
- Családszociológia
- Politológia
- Deviáns viselkedés szociológiája

2. Jog tantárgycsoport:

- Bevezetés a jogba
- Szociális jogok
- Munkajog
- Családjog
- Társadalombiztosítás
- Büntetőjog-kriminológia

3. Egészségügyi tárgyak:

- Anatómia-élettan
- Társadalomorvostan

4. Szociálpolitika tantárgycsoport:

- Szociálpolitika történet
- Társadalom- és szociálpolitika (általános és ágazati)

5. Pszichológia tantárgycsoport:

- Bevezetés a pszichológiába
- Személyiséglélektan
- Fejlődéslelektan
- Szociálpszichológia
- Klinikai pszichológia
- Pszichiátria
- Pszichológiai készségfejlesztés

6. Szociális munka tantárgycsoport:

- Szociális munka elmélete és módszerei
- Csoportos szociális munka
- Gyakorlatok elemzése, esetmegbeszélés

7. Egyéb tárgyak:

- Testnevelés (kondicionáló)
- 1. idegen nyelv
- 2. idegen nyelv
- fakultatív tárgyak

A specializációk tantárgyai:

Általános család gondozás: Családi konfliktusok szociológiája és pszichológiája, a konfliktuskezelés módszerei, családjogi tanácsadás, háztartásszervezés, pályairányítás-munkaközvetítés.

Gyermekvédelem: A gyermekvédelem szociológiai és pszichológiai kérdései, gyámügyi igazgatás, nevelőotthoni pedagógia, nevelési tanácsadás, gyermekegészségügy.

Azok a képességek és technikák, amelyeket ki akarunk fejleszteni

Hegyesi Gábor és Talyigás Katalin rendszerében¹²

1. elméleti alapozás;
2. a szociális munka elmélete és gyakorlata;
3. a személyiségfejlesztés; és
4. a szakma értékdilemmái

tartoznak a szociális képzés tartalmába.

A 2. pontból kiemelendők:

— a munkához szükséges *készségek és módszerek* (interjútechnikák, vitatkozás és meggyőzés, konfliktuskezelés, közvetítés és mások képviselése, krízisintervenció, megfelelő kommunikáció, egyéni tanácsadás, csoportvezetés és közösségi munka, önszorgító csoportok támogatása);

— *a szolgáltatás lebonyolításának elemzése* (környezettanulmány készítése, szociális térkép készítése, a helyi intézmények elemzése, kutatási módszertan).

A 3. pont szerinti *személyiségfejlesztés* irányai:

- *önismeret* (vagyis helyes önértékelés);
- *önvédelem* (a szociális munkás azon képességének kialakítása, hogy érzelmi és időbeli határt tudjon húzni önmaga és a kliens közé);
- megfelelő *személyiségjegyek erősítése, kialakítása* (frusztráció-tűrő képesség, tolerancia, empátia, odafigyelés képessége, szociális ér-

zékenység és elkötelezettség, döntési képesség, előítélet-mentesség, gyors cselekvőképesség, nyílt kommunikációs és együttműködő képesség, megfelelő pontosság és rendezettség stb.).

Azok a területek (kliensek, helyzetek), amelyekről a hallgatóknak tapasztalatot kell szerezniük

„Ajánlható, hogy egyetlen szociális munkás hallgató se hagyhassa el a kurzust anélkül, hogy részt ne vett volna olyan ügyekben, amelyekben a kliensek és helyzetek alábbi fajtáival találkozott:

1. gyermekek megfigyelése (iskola előtti és általános iskolás korban lévők);

2. felnőttek (köztük idősek) és serdülők viselkedésének megfigyelése, csoportban vagy egyenként;

3. szociális munka, mely tartalmazza a differenciált diagnózist, a beavatkozó eszközöknek a terepen való használatát, beleértve a közösségekkel való munkát, az intézményi és napközi ellátásokat, az alábbiakkal:

a) családok szülő-gyermek problémákkal (egyének vagy csoportok);

b) házassági konfliktusok (egyének vagy csoportok);

c) fizikálisan vagy mentálisan hátrányos helyzetben lévő vagy beteg felnőttek és gyermekek, egyének vagy csoportok;

d) bűnözők (deviáns személy vagy csoport);

e) egy idősebb személy vagy idősek csoportja;

f) olyan esetek, melyekben pszichológiai rendellenesség szerepel (amit többnyire pszichotikusnak vagy pszichoneurotikusnak jelölnek);

g) olyan helyzetek, amelyek magukban foglalják a szabadság elvonását;

h) olyan helyzetek, amikor valakit gondozásba kell venni;

i) olyan helyzetek, ahol a szociális szolgálatok — formálisan vagy informálisan — a társadalmi kontroll szerepét töltik be;

j) olyan helyzetek, amikor egy kiscsoport vagy közösség feladatközpontú tevékenységet vállal maga vagy más csoportok irányába;

k) olyan helyzetek, ahol a szociális munkás képviselőként vagy közbenjáróként szerepel a kliens vagy a csoport számára, ha szükség van másik — állami vagy önkéntes — szolgálat munkájára, vagy ha ellentét áll fenn köztük és az ügyfél között;

l) helyzetek, amikor team-munka folyik kórházzal vagy egészségügyi alapellátással, iskolai tanítással vagy egy tanácsi osztállyal (beleértve a helyi önkormányzat vezetőit is);

m) helyzetek, amelyek magukkal hozzák a másik szociális munkással, egyéb szociális területen dolgozóval való együttes tervezést és cselekvést (pl. terep, intézeti és napközi szolgálatok között, vagy pedig házassági ügyekben és családterápiában, vagy a tanáccsal való közös akció során).¹³

Azok a jogi-szervezeti-működésbeli tudnivalók, amelyeket a hallgatóknak ki kell ismerniük

„A családgondozó kedvezőbb helyzetben van, mint egy alacsony réteghelyzetű család tagja, mert jobban ismeri a hivatalok nyelvét,

ügyesebben mozog az intézmények köreiben, mint a család. (Ezt a készséget tudatosan is fejleszteni kell, ismernie kell a különböző szervezetek kompetenciakörét, formális és informális szokásait, a kommunikációs csatornákat és a hatékony kommunikációs módokat)...

Ismernie kell azokat a törvényes »kiskapukat«, amelyeket a különböző szabályzatok nyitva hagynak, amelyek szerint vagy sokszor inkább »mentén« elintézhetők a család ügyei... A családgondozó a valószínűségi élettel dolgozik, alkalmazkodnia kell nemcsak a családok valószínűségi viszonyaihoz, hanem a jelenlegi intézményi realitásokhoz is.¹⁴

Az elméleti tárgyak körében megszerzendő ismereteken kívül az alábbiakat kell elsajátítania a hallgatónak:

1. A probléma felől a megoldás felé irányuló magabiztos eligazodás a kliens alapvető állampolgári, szociális, munkaügyi, családjogi, lakásügyi, iskolai, egészségügyi jogosultságai között. (A jogszabályokat általában nem kell alkalmazni, de ismerni kell a jogos igényeket.)

2. A hivatalos szervek hatáskörében, eljárási szabályaiban, ügyviteli szabályaiban, joggyakorlatában való olyan jártasság, hogy a szociális munkás képes legyen a jogosultságok legcélszerűbb módon történő érvényesítésére, az ügyfél képviselőjére. (Eltekintve a jogi képviselőt kívánó ügyektől.)

3. A hivatalos szervek szervezeti felépítésének, vezetési struktúrájának, formális és informális szokásainak olyan fokú ismerete, hogy a szociális munkás tisztában legyen vele, az ügyintéző vagy a vezető mit, mikor, hogyan szokott vagy hogyan hajlandó az ügyben megtenni.

Eddigi elképzeléseink a szakmai gyakorlatról

A rendelkezésre álló idő:

- a szorgalmi időszakban heti 1 vagy 2 gyakorlati nap;
- a 7. félévben heti 4 gyakorlati nap;
- nyaranta 2—3 hét tábor;
- esetleg január-február hónapokban 2—4 hét tábor vagy intézményi munka.

A tervezett gyakorlati képzési formák:

a) *Intézmények megismerése.* (Egy vagy két félévben a szociális intézmények egynapos meglátogatása.)

b) *Emberi kapcsolatok gyakorlata.* (Egy vagy két félévben történik. Mivel a hallgatók nemrég érettségiztek, csekély az életpasztalatuk. Az emberekkel való kapcsolatuk egyoldalú, jobbára családjukat és kortárs társaságukat ismerik. Ezért a hallgatók olyan szolgáltatásokban vesznek részt, melyek társadalmilag hasznosak, szakképzettséget nem igényelnek, ugyanakkor biztosítják különböző helyzetű, korú emberek megismerését. Ilyenek pl. a házi szociális gondozás egyes feladatai, tanulók otthoni korrepetálása stb.)

c) *Szociológiai módszerek tábora.* (Szociológiai felvétel módszerei, interjútechnikák, adatfeldolgozás.)

d) *Szociográfiai tábor.* (Falvak szociális térképe, egy üzem társadalma stb.)

e) *Igazgatási gyakorlat.* (A hallgató heti 1 nap fogalmazói feladatokat lát el valamelyik hivatalban, hogy megismerje annak munkaformáit, informális hálózatait és szokásrendjét.)

f) *Szociális terepgyakorlat.* (A hallgató egyéni gyakorlatot teljesít a kijelölt tereptanár irányítása mellett. Feladata az, hogy szociális munkási tevékenységet végezzen önálló felelősséggel.)

g) *Csoportos szociális munka tábora.* (Nyári tábor a groupwork és a community work gyakorlására.)

h) *Gyakorlati félév.* (A hetedik félévben a hallgató a specializációnak megfelelő szociális szolgálatnál önállóan végez szociális munkát.)

A gyakorlati képzéshez kapcsolódik

— a szociális munka elmélete és módszerei c. tantárgy;

— a pszichológiai készségfejlesztő gyakorlat és

— a gyakorlatértékelő, esetmegbeszélő szeminárium.

KÉRDÉSEINK, KÉRÉSEINK

Elsősorban szociális munkát akarunk gyakorolni

Alapfeltevésünk, hogy a képzés szükséges és egyben alkalmas arra, hogy a hallgató szociális munkássá váljon. Feltételezzük,

— hogy jobb szociális munkás lesz az, aki elméleti alapismeretekkel bír,

— de önmagában az elméleti ismeret nem teszi szociális munkássá;

— hogy magának a szociális munkának a tapasztalása és begyakorlása nélkül e munkát megtanulni nem lehet,

— de a szociális területen való tevékenységek nem mindegyike tartozik a szociális munkához;

— hogy kevés az olyan hely, ahol a szó teljes értelmében vett szociális munkát, sőt annak mindenféle válfaját művelik,

— és a szociális munka személyes végzéséhez szükséges a tapasztalatok módszeres megfogalmazása, általánosítása, elemzése.

Számunkra az lenne a legkényelmesebb, ha a hallgató egyetlen helyen teljesítené szakmai gyakorlatot, és ott találkozna a teljes értékű szociális munkával, sőt annak mindenfajta kliensével, helyzetével, technikájával. Ehhez tartozna egy olyan helyi szakember, aki képzett szociális munkás, és aki gyakorlatban, módszerekben, elméleti általánosításban egyaránt segítséget tud adni. Elsősorban ezeket az ideális helyeket *keressük* szakmai gyakorlatunkhoz.

Tudjuk, hogy nem mindenütt végeznek nemzetközi és hazai standardok szerinti „teljes” szociális munkát. Az is biztos, hogy a legtöbb helyen csak néhány féle klienssel és helyzettel lehet találkozni. Keresünk ezért azokat a munkahelyeket, munkaköröket is, ahol a szociális munka valamelyik részterületét gyakorolhatja a hallgató — ha elfogadják azt, hogy a hallgató a szakmai gyakorlat során is szociális munkásként fog ténykedni.

A terepek lehetnek olyanok, ahol már működik ilyen szolgálat: pl. bírósági hivatásos pártfogás, családsegítő központok stb.

Lehetnek olyanok is, ahol kifejezetten a hallgatók szakmai gyakorlata kedvéért hozzák létre a szociális munkás munkakört, és elsősorban a hallgatók szabad munkaerejét használják fel erre (pl. kórházi szociális munkás, üzemi szociális munkás stb.).

A hallgatót más fontos tapasztalatokba is be akarjuk vezetni

A szociális munkássá váláshoz tapasztalatok szerzése, készségek kialakítása szükséges. Úgy gondoljuk, hogy egyes irányokban sikeresebben juthatunk előre, ha kifejezetten valamely tevékenységet gyakoroltatunk.

1. *Keresünk* falvakat, üzemeket vagy más helyszíneket, ahol érdemes tábort rendezni és szociográfiai méréseket végezni.

Keresünk olyan hatóságokat, ahol a hallgatók egy félévig heti egy alkalommal fogalmazóként megjelennek és megfogalmazzák a rájuk bízott határozatokat, vagy más hasonló tevékenységet végeznek.

Keresünk olyan közösségi szintereket (művelődési házakat, üdültető intézményeket stb.), ahol a hallgatók csoportok szervezésében, irányításában vehetnek részt. (Elsősorban nyári tábor formájában.)

2. Mint említettük, a hallgatók általában kevés élettapasztalattal rendelkeznek, ezt pótolnunk kell. Ugyanakkor ki kell fejleszteni bennük a szociális munkás személyiségét, technikáit, értékeit.

Külön gyakorlatot tervezünk az emberekkel való megismerkedés, az emberekkel való kapcsolat gyakorlására. Fontos, hogy különböző korú és helyzetű emberekkel találkozzon a hallgató.

Ehhez *keresünk* olyan lehetőségeket, ahol a hallgató rövid betanulás után hasznos munkát végez, és egyben lehetősége támad különböző korú, helyzetű emberek megismerésére, az emberi kapcsolatok felvételére. (Pl. körzeti orvos mellett beteglátogató szolgálat, kórházi adatfelvétel stb.)

Tereptanárokat keresünk

A nemzetközi gyakorlat szerint a szociális munkás hallgató a gyakorlatot valamely szociális intézmény keretében teljesíti. Egy ott dolgozó szociális munkás lesz a kijelölt mestere, aki tereptanári megbízást kap.

Ezért nemcsak olyan helyszíneket keresünk, ahol a hallgatók teljes vagy részleges szociális munkát végezhetnek, hanem *keressük* melléjük a tereptanárokat is.

A tereptanár

- a munkáltatójánál áll alkalmazásban, a főiskolától megbízást kap a tereptanári feladatra;
- olyan területen dolgozik, ahol maga is szociális munkát végez;
- felsőfokú végzettséggel rendelkezik;
- járatos a szociális munka (családgondozás stb.) elméleti, módszertani és gyakorlati kérdéseiben;
- gyakorlati tapasztalatokkal rendelkezik.

A tereptanár

- a főiskolai oktatói testület egyenrangú tagja lesz;
- köze lesz a szociális munkás képzés egészéhez;
- elsősorban a rábízott egy-két hallgató munkáját kell irányítani, amibe beletartozik az általános eligazítás, az esetek megoldásában való támogatás, a tapasztalatok módszeres megbeszélése és általánosítása;
- lehetőleg vegyen részt a főiskolán esetmegbeszélés vagy módszertani oktatás vezetésében (persze a földrajzi távolság és az egyéb körülmények függvényében).

A tereptanárok számára

- tanfolyamot szervezünk külföldi előadókkal;
- megküldjük a friss szakmai információkat;
- testületet szervezünk a közös munka elvégzésére.

A középiskolákhoz

Kérjük a középiskolákat, hogy ismerkedjenek meg képzési terveinkkel, és tájékoztassák a tanulókat is.

Szeretnénk, ha:

- személyesen is tudnánk tájékoztatót tartani minél több középiskolában;
- meghívhatnánk egy beszélgetésre az érdeklődő kollégákat; és
- a hozzánk irányuló tanulókat körülvezethetnénk az intézményben.

Ha pedig szociális képzést folytatnak (fakultációs vagy szakképzési formában) akkor

- tájékozódhatnánk egymás tananyagairól;
- kicserélhetnénk oktatási tapasztalatainkat; és
- a lehetőségekhez képest segíthetnénk egymást az oktatásban-tanulásban.

Rendszeres kapcsolatot szeretnénk

Az új típusú kapcsolatrendszerhez először is az Önök véleményét, javaslatait kérjük.

Szeretnénk, ha:

- minden szerv, személy olyan intenzitással kapcsolódna a munkához, amennyire kölcsönös érdekeink kívánják;
- létrehozhatnánk egy tanácskozó testületet, amelyben a legérdekeltőbb intézmények erre kijelölt munkatársai vennének részt; és
- a hallgatóknak közösen lennének támaszai a továbbtanulási szándék kialakításától a munkába állásig.

* * *

A főiskola szociális munkás szaka Szekszárd, Mártírok tere 15—17. szám alatt fog működni. A szakot dr. Jánosi György igazgatóhelyettes vezeti. Tájékoztatásért dr. Szöllősi Gáborhoz vagy bármely munkatárshoz lehet fordulni.

Jegyzetek

1. Ferge Zsuzsa: Vitaindító gondolatok a szociálpolitikai szakemberképzésről c. cikke nyomán (in: Szociálpolitikai Értesítő 1986/1.)
2. Hegyesi Gábor—Talyigás Katalin: A szociális munkás képzés rendszere (in: Felsőoktatási Szemle 1986/7—8.)
3. Peter Leonard: A szociológia kapcsolata a szociális munkával (in: Sociology in Social Work, Routledge and Kegan Paul, 1970. Idézi: Szociálpolitikai Értesítő 1986/1.)
4. Gayer Gyuláné: Családgondozás Magyarországon (in: Szociálpolitikai Értesítő 1985/1.)
5. Telkes József: Családgondozás — mentálhigiénés szempontok (in: Családgondozói alapismeretek. Szerk. Telkes József, Bp. 1986.)

6. Puruczky Erzsébet: Gyermekvédelmi központú családgondozás (in: Családgondozói alapismeretek)

7. Ferge Zsuzsa: Családpolitika — családgondozás (in: Családgondozási konferencia Pécs, 1979. Szerk. Gayer Gyuláné) Családgondozási füzetek, Bp. 1979. és Ferge Zsuzsa: A skóciai szociális munkáról (in: Gyermek- és ifjúságvédelem 1988/4.)

8. A területi szociális szakemberképzésről lásd a Veres Judit szerkesztésében készült jelentést a főiskolai szintű szociális szakemberképzés gesztori munkájáról (Kézirat, 1989.) A középfokú képzésre lásd az OPI által külső munkatársak bevonásával készített javaslatot a középfokú szociális asszisztensképzés állami szabályozásának eszközrendszerére (kézirat, 1989.)

9. Ferge Zsuzsa: Előszó a Szociálpolitikai Értesítő 1985/1 számához c. írása nyomán.

10. Gayer Gyuláné: A Szociális munkások tevékenységét igénylő munkaterületek és ezek főbb képzési vonzatai c. cikke nyomán, azt rövidítve (in: Szociálpolitikai Értesítő 1986/1.)

11. A szekszárdi szociális munkás képzés 1989. augusztusban módosított tanterve szerint.

12. Hegyesi Gábor—Talyigás Katalin: im.

13. Reg Wright: Expectations of the teaching of social work in courses leading to the certificate of qualification in social work (CCETSW, consultative document no. 3. London 1977.)

14. Telkes József: im.